

Σημειώσεις για την παρουσίαση του βιβλίου *Ο Αριστοτέλης Σήμερα*

Στάθης Ψύλλος

11/6/10

1. Αν έλεγαν στον Α. ότι 2,500 χρόνια μετά, θα συζητούσαν το έργο του και μάλιστα ότι θα ήταν αναπόσπαστο τμήμα του φιλοσοφικού κανόνα, μάλλον θα μειδιούσε. Και όμως, το έργο του είναι πάντα επίκαιρο.
2. Το βιβλίο της Δήμητρας θέτει το έργο του Α. στο προσκήνιο και αναδεικνύει την επικαιρότητά του—με σεβασμό στα κείμενα και στην ερμηνευτική αλλά και στόχευση στην ανάδειξη της συστηματικής επιχειρηματολογίας του Α. , της ευρύτερης κοσμο-εικόνας του και της τρέχουσας σημασίας της. Μια πολύτιμη συμβολή ...
3. Τι κάνει το έργο του Α. να ξεχωρίζει? Το εύρος του και το βάθος του. Αλλά πρωτίστως, κατά τη γνώμη μου, το ότι είναι το πρώτο έργο το οποίο επιδιώκει να παρουσιάσει μια συνολική θέαση του κόσμου—από την βαθύτερη μεταφυσική του δομή ως την φυσική και βιολογική του διάρθρωση και τον ρόλο του ανθρώπου ως θεωρητικού και πρακτικού όντος εντός αυτής.
4. Η φυσική φιλοσοφία του Α. είναι μάλλον ξεπερασμένη—οι φυσικές κατηγορίες συγκρότησης του κόσμου εγκαταλείφθηκαν κατά την επιστημονική επανάσταση—βλέπε τον διαχωρισμό μεταξύ επίγειας και ουράνιας μηχανικής κα.
5. Η μεταφυσική του όμως παραμένει πάντα επίκαιρη.
6. Τι είναι η μεταφυσική; Το ατυχές του όρου και η ταξινόμηση του αριστοτελικού έργου. Η μελέτη του όντως ως ον—ως αυτό που επιδέχεται προσδιορισμούς αλλά πρέπει να θεαθεί χωρίς προσδιορισμούς—ως ο φορέας των προσδιορισμών. Παράδειγμα: φυσικές κλπ ιδιότητες—αλλά το φέρει τις ιδιότητες? Και τι είναι οι ιδιότητες; Οι ιδιότητες ως καθόλου όντα—τι σημαίνει αυτό? Η ανάγκη να τεθούν όντα καθ' έκαστον—το λογικό υποκείμενο της κατηγορήσεως. Η έννοια της ουσίας—πρωτεύουσα ουσία, δευτερεύουσα ουσία, ιδιότητες. Οι τέσσερις κατηγορίες της Αριστοτελικής οντολογίας. Αλλά και ο αδιαπραγμάτευτος νατουραλισμός του—τα καθόλου είναι εντός της φύσης. Κριτική στον Πλάτωνα.
7. Η μεταφυσική ως η μελέτη της βαθύτερης δομής του κόσμου—όχι όπως μας δίδεται από τις αισθήσεις αλλά όπως απαιτείται για να υπάρξει μια συγκροτημένη

- και συνεκτική εννόηση του κόσμου. Πχ. αιτιότητα, αναγκαίοι δεσμοί στη φύση, ουσιώδεις ιδιότητες, συμβεβηκότα. Ο ρόλος της στη θεμελίωση της επιστήμης.
8. Γιατί αυτό απαιτείται; Ο κόσμος είναι νοήσιμος αλλά είναι νοήσιμος ακριβώς επειδή έχει μια συγκεκριμένη μεταφυσική δομή στη βάση της οποίας συγκροτείται η γνώση του κόσμου. Στον Α. η λογική, η μεταφυσική και η γνωσιολογία γίνονται ένα συνεκτικό τρίπτυχο.
 9. Η επιστήμη στον Αριστοτέλη. Η επιστήμη ως μοντέλο της γνώσης. Γνώση= βέβαιη, αναγκαία και καθολική κατανόηση των *αιτίων*. Σαφής διάκριση μεταξύ της κατανόησης ενός γεγονότος και της κατανόησης του *λόγου για* τον οποίο συνέβη. Η εξήγηση—και μάλιστα αιτιακή εξήγηση—ως μοχλός γνώσης.
 10. Το φιλοσοφικό πρόβλημα: Οι *πρώτες αρχές*, είναι «αληθείς και πρωταρχικές και άμεσες, και περισσότερο γνωστές και πρωθύστερες και αιτίες του συμπεράσματος» (71β19-25). Πως είναι αυτό δυνατόν;
 11. Οι περιορισμοί: Η γνώση των αιτιών πηγάζει από την εμπειρία. Αλλά η εμπειρία από μόνη της δεν μπορεί να οδηγήσει επαγωγικά στις πρώτες αρχές, εφόσον αυτές είναι καθολικές και αναγκαίες και δίνουν τις έσχατες αιτίες των πραγμάτων. Αντιμέτωποι με το πρόβλημα της κυκλικότητας ή της άπειρης αναδρομής, δεν μπορούμε καν να αποδείξουμε τις πρώτες αρχές.
 12. Η λύση: Κάτι *πέρα* από την εμπειρία και την απόδειξη είναι αναγκαίο για την γνώση των πρώτων αρχών. Αυτό που απαιτείτε είναι μία διαδικασία αφαίρεσης βασισμένη στην ενόραση, μία διαδικασία που αποκαλύπτει τις ουσίες των πραγμάτων, τις ιδιότητες δηλαδή βάσει των οποίων, το κάθε πράγμα είναι *αυτό που είναι*.
 13. Το κληροδότημα: Ο κόσμος όχι μόνον είναι γνώσιμος αλλά η εμπειρία, ουσιωδώς συνεπικουρούμενη από νοητικές διαδικασίες αφαίρεσης, οδηγεί στη γνώση του κόσμου ως έχει. Αλλά ο Αριστοτέλης κληροδοτεί στους επιγόνους του το πρόβλημα του status των πρώτων αρχών στην επιστήμη.
 14. Η επικαιρότητα του Α.—τόσο το μεταφυσικό όσο και το γνωσιολογικό πρόβλημα που κληροδότησε στους επιγόνους του είναι ακόμα επίκαιρα και θέτουν το πλαίσιο της συζήτησης.
 15. Η χιουμιανή-εμπειριστική κριτική στην μεταφυσική. Η έννοια του νόμου ως καθολική κανονικότητα-η κριτική στην αναγκαιότητα και στην έννοια της δύναμης.

16. Η ανάδυση του νέο-αριστοτελισμού στην μεταφυσική. Αιτιακές δυνάμεις, καθόλου όντα, αναγκαίες συνδέσεις, ουσιοκρατία, ενέργεια στη φύση, νόμοι που διέπουν τη φύση. Αλλά—ποια είναι η σχέση αυτών με την σύγχρονη επιστημονική εικόνα;
17. Δύο βασικές τάσεις. Πρώτη: τα έσχατα δομικά υλικά της ύλης έχουν ουσιωδώς αριστοτελική φύση—δυνάμεις, προδιαθέσεις. Δεύτερη: οι αριστοτελικές κατηγορίες συμβάλουν στην κατανόηση του κβαντικού κόσμου.
18. Κβαντική φυσική--Τρία αιτήματα
1. Η κυματο-συνάρτηση ενός συστήματος είναι πλήρης, δηλ. η κυματο-συνάρτηση προσδιορίζει (έμμεσα ή άμεσα) όλες τις φυσικές ιδιότητες ενός συστήματος.
 2. Η κυματο-συνάρτηση εξελίσσεται πάντοτε σύμφωνα με μια γραμμική δυναμική εξίσωση (π.χ., την εξίσωση του Schroedinger).
 3. Οι μετρήσεις έχουν πάντα ένα καθορισμένο αποτέλεσμα, δηλ., στο τέλος της μέτρησης η συσκευή μέτρησης δίνει ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (π.χ., σπιν πάνω ή σπιν κάτω).

Τα τρία αυτά αιτήματα είναι ασύμβατα μεταξύ τους. Άρα κάποιο πρέπει να θυσιαστεί.

Οι γόνιμες Αριστοτελικές έννοιες του 'δυναμει' και ενεργεία'.

19. Ποιο είναι το αντίτιμο? Πως όλα αυτά γίνονται γνωστά; Με ποια μεθοδολογικά εργαλεία αποτιμούμε την σχέση μεταξύ φυσικής και μεταφυσικής;
20. Το βιβλίο της Σφενδόνη—επίλογος